

Žmonės ilgai manė, kad yra pranašesni už gyvūnus, nes, pavyzdžiui, moka naudotis įrankiais, kuria sudėtingus statinius, vartoja sudėtingą kalbą ir patiria įvairias emocijas. Gyvūnai buvo laikomi tik instinktų valdomais padarais.

Nuo praeito amžiaus septintojo dešimtmečio ši nuomonė ėmė keistis. Laukinės gamtos gyvūnus stebintys mokslininkai atkreipė dėmesį, kad ir jie turi gebėjimų. Pavyzdžiui, antropologė Džeinė Gudal pamatė, kaip naudodamasi pagaliais ir akmenimis šimpanzės susiranda geresnio maisto.

Tada prasidėjo pokyčiai. Supratę, kad žmonės ir gyvūnai daug kuo panašūs, mokslininkai pradėjo su jais įvairius tyrimus. Vienas jų buvo veidrodinis testas, parodęs, kad daugelis gyvūnų, kaip ir maži vaikai, nuo tam tikro amžiaus supranta, jog veidrodyje mato save.

Tačiau kai kurie labai protingi gyvūnai, tarp jų ir aštuonkojai, šio testo neišlaikė. Ką tai galėjo reikšti? Tikriausiai visiškai nieko. Atliekantys tyrimus mokslininkai dažnai vertina gyvūnus pagal žmonių reakcijomis grįstus kriterijus, bet daugelis gyvūnų reaguoja kitaip nei žmonės ir gali kitaip suvokti tas pačias situacijas.

ĮŽANGA

Svarbu ne tai, kas mus jungia, o tai, kas iškelia žmones aukščiau kitų būtybių. Gali atrodyti, kad tam tikrais atvejais žmonės šiek tiek pranašesni, nes ne gyvūnai organizuoja keliones į kosmosą, rašo knygas, kuria meną, vis dėlto kartais jie šį tą išmano geriau. Gyvūnai mus įkvėpė ar padėjo mums daug ką pasiekti.

Ir gyvūnai, ir žmonės gyvena bendruomenėmis, bendrauja, užmezga santykius ir patiria įvairias emocijas. Gyvūnai džiaugiasi, myli, ginčijasi taip pat kaip žmonės. Termitai stato didžiulius termitynus, kad galėtų gyventi ir dirbti kaip bendruomenė. Varnos moka pasidaryti įrankių įveikti tam tikriems sunkumams. Drambliai kartu žaidžia, rodo meilę vieni kitiems, o netekę draugo liūdi.

Žmonės yra vienintelės būtybės, gebančios susikurti aplinką, bet ir galinčios viską

visam laikui sunaikinti. Būtų labai gaila prarasti gražų gamtos pasaulį vien todėl, kad manome esantys pranašesni už kitas būtybes. Pasistenkime jas, gyvenančias šalia, geriau pažinti, elkimės su jomis geranoriškai ir pagarbiai.

Daugybę metų žemės ūkis yra neatskiriama žmonių gyvenimo dalis. Esame patyrę ūkininkai ir visame pasaulyje mūsų auginami įvairūs pasėliai teikia maistą šeimoms. Turime ir pagalbininkų – nuo gyvūnų iki galingų mašinų, labai padedančių sunkiuose darbuose. Tačiau žmonės nėra vienintelės būtybės, mokančios užsiauginti maisto. Tarp tų, kurie verčiasi žemės ūkiu, esame tik ketvirti!

ŽMONĖS VISAME PASAULYJE DAUGIAUSIA AUGINA KUKURŪZŲ, GRŪDŲ IR RYŽIŲ.

MES ŪKININKAUJAME

NAUDOJAME ĮRANKIUS, KAD DARBAS BŪTŲ LENGVESNIS IR NAŠESNIS.

Iš pradžių, kad neišalktų, žmonės turėjo kliautis maisto rinkimo ir medžioklės įgūdžiais. O kai nelikdavo ko rinkti ar medžioti, keliaudavo į kitas vietas.

Viskas pasikeitė maždaug prieš 12 000 metų, kai pirmakščiai žmonės suprato, kad patys gali užsiauginti derlių. Tada jie sukaupdavo daug maisto atsargų ir visam laikui galėdavo įsikurti vienoje vietoje!

Pamažu žmonės išmoko dauginti laukinius gyvūnus. Jie prisijaukino avis, ožkas ir kitus galvijus. Gyvūnus žmonės augindavo ne tik dėl mėsos ir pieno – jie padėdavo dirbti laukuose.

Palyginti su *Atta* genties skruzdėlėmis, žmonės yra mėgėjai. Šios skruzdėlės ūkininkės išstobulino savo įgūdžius prieš 50 milijonų metų! Skruzdėlių vilkstinė nuneša lapų gabalus į požeminį miestą, ant jų išauga grybelis ir jos juo maitinasi. Auga jis pašėlusiai greitai! Nieko stebėtina, nes skruzdėlės tręšia jį minkštu sukramtytų lapų, seilių ir išmatų mišiniu. Be skruzdėlių, yra ir kitų gyvių, mėgstančių daržininkauti, ūkininkauti ar net auginti galvijus. Gyvūnai yra tokie pat geri ūkininkai kaip ir žmonės.

SKRUZDĖLĖS MANDIBULĖMIS (APATINIAIS ŽANDIKAULIAIS) TARSI ĮRANKIAIS LABAI GREITAI NUKANDA LAPUS.

SKRUZDĖLĖS DARBININKĖS TAIP KELIAUJA KELIS KARTUS PER DIENĄ.

Vienuožuvių šeimos žuvis, gyvenančios aplink koralų rifus, savo daržuose augina jūržoles ir rūpestingai išpešioja visas piktžoles. Be to, drąsiai gina daržus nuo godžių vagių!

Plaukuotieji krabai gyvena giliai vandenyne, kur iš Žemės gelmių veržiasi karštas vanduo. Savo maistą – bakterijas – jie augina ant plaukuotų žnyplių ir pasiima į šukas panašiomis žiotimis.

Paprastosios skruzdėlės veisia amarus panašiai kaip žmonės galvijus. Jos nepaprastai mėgsta amarus išskiriamą saldų nektarą – lipčių. Skruzdėlės saugo tuos amarus, kad galėtų kiek tik nori gerti nektaro.

Žmonės yra žaislingi, o ypač mėgsta žaisti vaikai. Žaidžiant ne tik greičiau praeina laikas, bet ir geriau vaikai vystosi. Žaisdami mokomės naujų įgūdžių, puoselėjame santykius su kitais žmonėmis ir stengiamės pažinti pasaulį. Laikui bėgant žaidimai keičiasi, ir mes toliau įvairiai lavinamės. Mums pasisekė, kad mūsų vaikystė gerokai ilgesnė nei kitų būtybių. Vadinasi, turime daug laiko mėgautis įvairiais žaidimais!

MES ŽAIDŽIAME

VAIKAI MĒGSTA
ŽAISTI GAUDYNES
IR SLĒPYNES.

ŽAIDIMAI VAIKAMS
REIKALINGI TAIP KAIP
MAISTAS IR MIEGAS.

Tėvai labai anksti pradeda žaisti su vaikais. Ir ne šiaip sau! Žaisdami vaikai išreiškia savo jausmus, o tai padeda jiems įvairiais būdais vystytis.

Vyresni vaikai žaisdami pasitelkia fantaziją, nes jų smegenys labiau išsivysčiusios. Pagaliukas gali būti kardas kovai su drakonu, o minkštas žaislas – puikus draugas geriant popiečio arbatą.

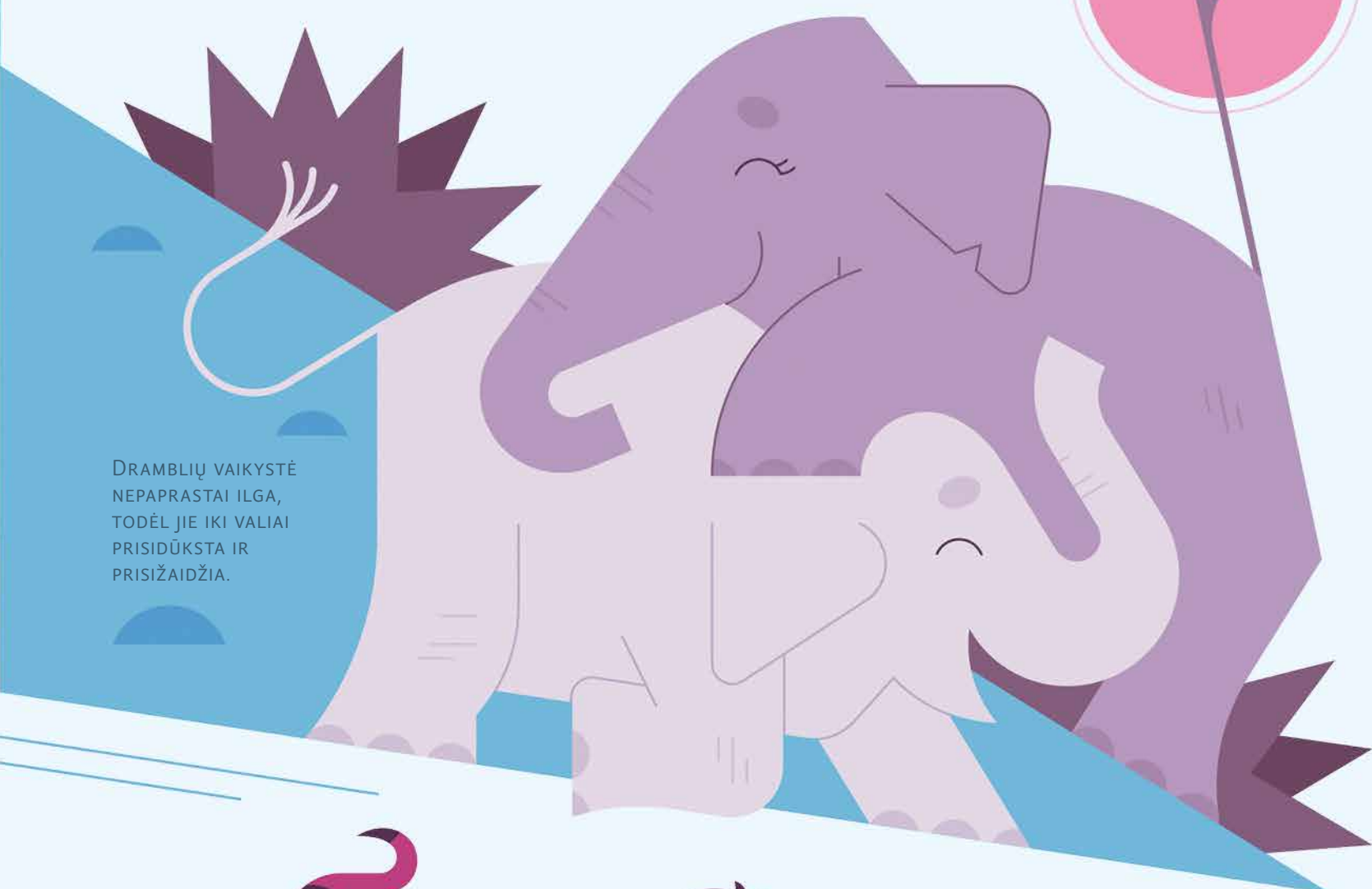

Net ir suaugusieji nenustoja žaisti. Tik jų žaidimai jau kiek kitokie. Jie mėgsta stalo arba kortų žaidimus su šeima ar draugais!

Labiausiai tikėtina pamatyti įsitraukusius į žaidimą žinduolių jauniklius, tačiau paukščiai ir ropliai – ne išimtis. Gyvūnai žaisdami praleidžia daug laiko. Kartais žaidžia vieni, o kartais su tėvais ir draugais. Dažniausiai jie grumiasi arba gauda vieni kitus. Žaisdami jaunikliai tyrinėja aplinką, susipažįsta su neįprastomis situacijomis. Taip stiprėja jų kūnai ir vystosi smegenys. Be to, juk tai taip smagu!

DRAMBLIAI MOKA BENDRAUTI.
PURTYDAMI GALVĄ KVIEČIA PAŽAISTI!

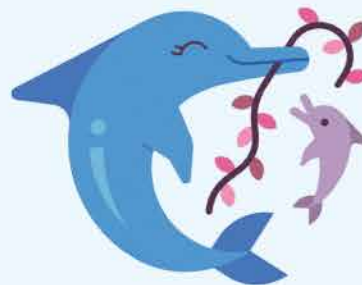
DRAMBLIŲ VAIKYSTĖ
NEPAPRASTAI ILGA,
TODĖL JIE IKI VALIAI
PRISIDŪKSTA IR
PRISIŽAIDŽIA.

Kačiukai puikiai žaidžia medžioklę. Jų dėmesį gali patraukti beveik viskas. Jie dažnai gauda auką savo malonumui, o pagavę paleidžia. Galbūt taip jie mokosi medžioti.

Kai kurių šimpanzių jauniklės renka pagaliukus arba akmenukus ir žaidžia su jais kaip su lėlėmis. Jais rūpinasi, myluoja, nešioja ir guldo miegoti. Jos tikrai bus puikios mamos!

Suaugę delfinai mėgsta žaisti gudrų žaidimą su jūržolėmis. Susibūrę į pulkelį mėto jas vienas kitam tarsi kamuoliuką. Tai smagus žaidimas, padedantis delfinams stiprinti santykius.

Daug laiko manėme, kad įrankiais naudojasi tik žmonės. Mūsų protėvių kūno evoliuciniai pokyčiai, tokie kaip vaikščiojimas stačiomis ant dviejų kojų, nagingos rankos ir labiau išsivysčiusios smegenys, padėjo mums išmokti pasigaminti įrankių. Tačiau dabar žinome, kad ir gyvūnai geba pasigaminti įrankių ir jais naudotis. Vis tik esame už juos pažangesni, nes mąstome daug sudėtingiau. Sugalvojome labai daug dalykų, smarkiai palengvinančių mums gyvenimą.

ŽMOGAUS SUKURTŲ ĮRANKIŲ
APLINK MUS APSTU.

MES NAUDOJAMĖS ĮRANKIAIS

ĮRANKIAI PADEDA
PASIGAMINTI GEROKAI
SKANESNĮ MAISTĄ.

Nuo mažens mokomės naudoti įvairius įrankius. Pamažu šie įgūdžiai gerėja. Pavyzdžiui, pirmiausia imame valgyti šaukštu, vėliau – šakute ir peiliu.

Iš pradžių mūsų protėviai nelabai mokėjo naudotis įrankiais. Jų gebėjimus tuo metu būtų galima lyginti su primatų. Bet reikalai pagerėjo vystantis smegenims ir rankoms tampant nagingesnėms.

Žmonės geba pagaminti sudėtingus įrankius, galinčius gaminti kitus įrankius! Nuo paprastų dalykų, tokių kaip puodžiaus ratas, iki sudėtingų mašinų, kasdien pagaminančių daugybę įrankių.